

Nytt kommandotecken för marinchefen spikades under högtidliga former på Sjöhistoriska muséet 2021-09-10 med sex marinchefer närvarande

Marinchefens nya kommandotecken

Kommandotecknet klart för spikning!

Marinchefens personliga heraldiska emblem:

Bild 8:152

”Av gult och blått delad, i första fältet två korslagda blå kommandostavar med grupper av öppna gula kronor ställda två och en och i andra fältet ett ankare med tross överlagt två korslagda kanoneldrör av äldre modell, allt i gult.”

Bilder från spikningen i muséets minneshall

Foton: Sjöhistoriska muséet

Konteramiral Ewa Skoog Haslum slår i första tännlikan

Spikningen är klar. Här syns från vänster: de tidigare marincheferna Jan Thörnqvist (2011–2016), Jens Nykvist (2016 – 2020), Anders Grenstad (2005 – 2011), Peter Nordbeck (1994 – 1998) och Dick Börjesson (1990 – 1994) samt nuvarande marinchefen Ewa Skoog Haslum

Inledning

Spikningen av marinchefens nya kommandotecken avsågs ursprungligen ske 2020, men blev framflyttad på grund av pandemin i hela världen. Detta är det andra kommandotecknet i marinens historia.

När det nya fälttecknet levererats till Armémuseum och innan den högtidliga överlämningen kunde ske äger från 2007 en *spikningsceremoni* normalt på rum på Armémuseum men just i detta fall skedde ceremonin på Sjöhistoriska muséet.

Det föregående kommandotecknet, starkt slitet efter mycket långvarig användning, kan nu tas ur bruk. Det infördes under kung Gustav VI Adolfs tid och var tillverkat av Britta Grep vid Libraria.

Beskrivning av arbetet med detta kommandotecken

Försvarmakten beställer alla fälttecken hos Armémuseum. Det är utfört av Handarbetets Vänner Ateljé, som är underleverantör till Armémuseum.

Konstbrodöserna som har broderat är Jennie Jakobsson och Katarina Öberg.
Delar av förarbetet gjordes av Anna Eriksson och tryck av Marie-Louise Sjöblom.

Modellritningen har gjorts av Henrik Dahlström, som tidigare tjänstgjort vid Riksarkivet och som nu är heraldisk konstnär och grafisk designer vid Försvarmaktens högkvarter.
Riksheraldikerämbetet inordnades 1953 som dess heraldiska sektion, där frågor om vapenutformning, flaggor och emblem med mera hanteras. Statsheraldikern ingår även i Försvarets traditionsnämnd.

Teknik och utförande

Kommandotecknet är dubbelsidigt och har två sidor som är likadant utförda. Ankaret och stavarna är applicerade med plattsömmar och detaljer utförda i schattersöm.

Bottentyget är av sidenkypert och broderitråden är av silke. Som underlag för broderiet har mönstret tryckts.

Båda sidor består av ett gult och ett blått tyg som är sammanfogat på mitten.

Kommandotecknet är handfållat och märkt med symbolen för HV ateljé, brodösernas initialer samt årtal. Arbetstiden är ca 700 timmar och arbetet utfördes mellan februari 2020 och augusti 2020.

Framtagande av fälttecken och tillverkningsteknik

Statens försvarshistoriska museer (SFHM) genomför på uppdrag av Högkvarteret anskaffning av Försvarsmaktens fälttecken med Armémuseum som leverantör. Framtagandet av modellritning sker i det sammanhanget i samråd med Statsheraldikern, Försvarets traditionsnämnd och berörd organisationsenhet varefter det fastställs av Högkvarteret.

Huvuddelen av fälttecknen broderas normalt för hand medan den tretungade fanan eller flaggan sys på maskin. Numera används Handarbetets Vänner som underleverantör för broderade fälttecken och Flaggfabriken i Åkersberga för maskinsömnad. Materialet är fansiden av hög kvalitet.

Vid sidan om ordinarie fälttecken framställs, som även nämnts ovan, som regel ersättningsfälttecken, även kallade allvädersfälttecken. De framställs i enklare utförande och brukas vid dåligt väder (regn och stark blåst).

De ordinarie (och mera dyrbara) fälttecknen ska alltså brukas med omdöme för att undvika onödig förslitning.

Olika tillverkningsteknik har använts genom tiderna. Under 1600-talet var det vanligast med målade motiv på fanorna men från 1730-talet har broderi varit förhärskande med ett kort avbrott under Oscar II:s regering. I dag är de ofta utförda i en kombination av intarsia och broderi (se produktionsrapporten och bilder från tillverkningen).

Bestämmelser för utförande och handhavande av kommandotecken

- Duk till kommandotecken tillverkas av två lager natursiden i diagonalbindning eller annat kvalitativt godtagbart tyg.
- Duken har, fäst vid stången, en höjd och fri längd av 64 cm. För dukens fästande vid stången lämnas 20 cm tyg.
- Utsmyckning av kommandotecken sker som på fälttecken.
- Duk viras utåt runt stången på samma sätt som på fana.
- Kommandotecknets duk fästs mot stången med en rad tännlikor med 3,5 cm avstånd.
- Spets, stång, doppsko och fodral till kommandotecken är samma som för fana.
- Fanband respektive kordong och sorgflor anläggs inte på kommandotecken.

Allmän historisk bakgrund samt förande i dag till lands och till sjöss

Ett kommandotecken förs på stång till fots, till häst eller på/i fordon alternativt hissas ombord för att visa uppehållsplats för statschefen, regenten, försvarsministern, överbefälhavaren och vissa högre militära befattningshavare enligt nedan.

Kommandotecken är personliga och kan inte användas av tjänsteförrättande eller ersättande chefen. De ska vid ny befattningshavares tillträde personligen överlämnas till denne av företrädaren.

Numera förs kommandotecken av H.M. Konungen, regenten, överbefälhavaren, chefen för insatsstaben, arméchefen, marinchefen, flygvapenchefen, chefen för specialförbandsledningen samt av svensk chef för stridsgrupp uppsatt som EU:s snabbinsatsstyrka. Särskilt tecken förs av försvarsministern (endast ombord).

Befälstecken för identifiering av en viss härförare har gamla anor och fanns i Sverige redan på medeltiden. Gustav II Adolf förde ett särskilt fältbanér. I Sverige återupptogs användning av befälstecken inom armén under 1900-talet i form av kommandoflaggor. Dessa förekom, efter beslut 1901, för arméchef, arméfördelningschef och kavallerifördelningschef samt efter hand även för cheferna för Gotlands och Övre Norrlands trupper.

1943 ändrades benämningen till kommandotecken. Dessa infördes efter hand för militärbefälhavare, armékårchefer, arméfördelningschefer och vissa brigadchefer. Användandet av kommandotecken upphörde när 1960 års tjänstereglemente för krigsmakten utfärdades. Vid införande av ny regional, integrerad indelning i militärområden 1966, mottog de nya militärbefälhavarna och 1995 fördelningscheferna till respektive organisation passande kommandotecken.

Bakgrund till spikningen av fälttecken

På 1500- och 1600-talen hade varje kompani eller skvadron sin egen fana eller standar, som levererades till förbandet. Varje soldat i kompaniet/skvadronen slog sedan i en egen spik för att fästa fanduken vid stängen. På så sätt hade alla förbundet sig rent fysiskt att följa sitt fälttecken i döden. Denna sed försvann gradvis i Sverige under 1700-talet.

Traditionen återupptogs dock i senare tid (från 2007) när kommandotecknet var klart för den operative chefen inom EU (då denne var svensk officer). Ceremonin blev så uppskattad, att spikning av fälttecken därefter blev en tradition *före* det högtidliga överlämnandet på förbandet. Ceremonin genomförs normalt på Armémuseum, men kan äga rum på andra ställen om det är mera praktiskt. Om den sker på Armémuseum inleds eller avslutas ceremonin normalt med en kort visning av Armémuseums imponerande trofésamling. Förbandet representeras av förbandschef och närmast underlydande närvarande, normalt c: a 10–12 personer.

Vid spikningen ligger fälttecknet utbredd på ett bord. De korta mässingsspikar (tännlikor), som fäster fanan/flaggan/standaret vid stängen, är då del halvt islagna. Platsvärden bjuder på förfriskningar, tal hålls av mottagande förbandschef samt av representanter för tillverkaren (som regel Armémuseum och Handarbetets Vänner) och Försvarets traditionsnämnd. Därefter går förbandsrepresentanterna fram och slår i var sin tännlika.

Musikensemble eller signalgivare kan med fördel medverka för samlingsmusik och signaler (t.ex. lystringssignal och förbandets egen signal) under själva spikandet.

Förbandet brukar ha med sig införerepresentant och fotograf och dokumentera det hela, bland annat på sin hemsida och i bästa fall även få lokalmedia att uppmärksamma det.

Hittills (t.o.m. 2020) har följande förband spikat sina fälttecken på Armémuseum:

2007: Trängregementet, **2008:** Nordic Battle Group (NBG) och Helikopterflottiljen, **2009:** Ledningsregementet, Sjöstridsskolan (SSS), Försvarsmaktens HR Centrum (FM HR C), FMTM och UndSäkC, **2011:** P 7, **2012:** Särskilda operationsgruppen (SOG), **2013:** Livgardets standar, **2014:** F 21, Specialförbandsledningen och FMLOG, **2015:** Markstridsskolan (MSS) och Amf 1, **2016:** Livgardets fana och UndSäkC, **2017:** SWEDEC, **2018:** Försvarsmaktens tekniska skola (FMTS), Skaraborgs regemente (P 4) och Försvarsmaktens telekommunikations- och informationssystemförband (FMTIS), **2019:** Norrbottens regemente (I 19), **2020:** Militärhögskolan (MHS K) samt nu senast (**2021**) marinchefens kommandotecken. Redan den 17 september kommer Livregementets husarer att spika sitt standar.

Fana, flagga och standar– begrepp och kort historik

Fälttecken är samlingsbenämningen på ett officiellt tecken, som i ceremoniella sammanhang förs på stång till fot, till häst eller på/i fordon framför ett förband. Fälttecken indelas i fanor, standar, dragonfanor, tretungad svensk fana och tretungad svensk flagga (inom flottan benämns tretungad svensk fana för flagga) samt kommandotecken. Fanduken liksom den tretungade flaggan tillverkas av ett lager natursiden medan standarduk och duk till dragonfana tillverkas av två lager natursiden. Fälttecknet är förbandets (organisationsenhetens) främsta symbol och ett tecken på sambandet mellan olika generationer vid förbandet samt ska påminna om sambandet mellan förband och bygd och minnet av tidigare fältslag. Försvarmaktens förband tilldelas nytt fälttecken när de till exempel har ny- eller omorganiserats eller när det gamla fälttecknet blivit utslitet.

Nytt fälttecken överlämnas av H.M. Konungen eller på dennes uppdrag av annan kunglig person med genomförd militär utbildning. Om detta inte är möjligt kan fälttecknet överlämnas av överbefälhavaren eller av den general eller flaggman som denne utser.

Begreppet fana och flagga kan förväxlas. En flagga hissas och halas ner på en (fast och monterad) flaggstång medan en fana/standar/kommandotecken är permanent fäst vid en stång (fanstång), som bärs och förs av en fanförrare. Inom flottan benämns, som nämnts ovan, fanan för flagga.

Den tretungade flaggan används (hissas) som örlogsflagga av Försvarmakten på eller i anslutning till Försvarmaktens byggnader samt, enligt föreskrift som regeringen bestämmer, av andra myndigheter som bedriver militär verksamhet eller har militär anknytning, såsom Försvarets materielverk (FMV), Försvarets radioanstalt (FRA) och Statens försvarshistoriska museer (SFHM). Marinens fartyg och båtar för örlogsflagga. När en sådan flagga är befälstecken, markeras detta genom en särskild beteckning i övre inre fältet.

Kungliga slotten flaggar med *kunglig flagga*, vilken är en tretungad flagga försedd med stora eller lilla riksvapnet i det gula korsets mitt.

Svensk tretungad *fana* att föras i ceremoniella sammanhang används normalt oftast av enheter, som inte har specifik knytning till försvarsgren/motsv.

Därför förs den till exempel vid Försvarmaktens logistik (FMLOG), vissa centrum och skolor, krigsförband vid insats utom riket, hemvärnsförband (om de inte för före detta landskapsregementes fana som bataljonsfana), högvakterna vid Stockholms och Drottningholms slott samt (benämnd som flagga) vid flottans förband, sjöstridsskolan och marina krigsförband vid insats utanför riket.

Trenden är att enheter i stället önskar få en fana grundad på det heraldiska vapnet för sitt förband/enhet.

Reglementshänvisningar och länkar

Fälttecknen beskrivs, förs, hanteras och förvaras enligt Försvarmaktens reglementen:

- Reglemente R PARAD 1 Stats- och förbandsvisa ceremonier
- Reglemente R PARAD 2 Flaggor, fälttecken och heraldik. Där finns också bestämmelser för högtidligt överlämnande av ett nytt fälttecken.

Länkar till dessa och även andra publikationer som rör traditioner finns på Försvarets traditionsnämnds webbsida:

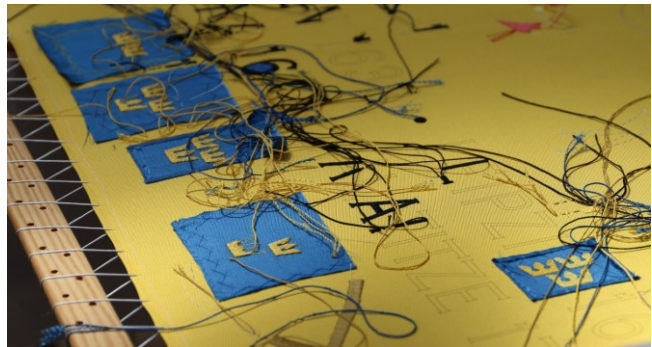
<https://www.sfhm.se/verksamhet/forsvarets-traditionsnamnd/>

Följande länk visar många av de tidigare spikningarna av fälttecken:

<https://www.sfhm.se/verksamhet/forsvarets-traditionsnamnd/falttecken/>

Bilder från tillverkningen 2020 av marinchefens nya kommandotecken, utförd i Handarbetets Vänners Ateljé (underleverantör till Armémuseum)

(Foton nedan: Handarbetets Vänner)

Katarina Öberg, en av konstbrodöserna, visar en detalj för Marinstabens Pontus Palmedal och Peyman Sasan

Det broderade överensstämmer exakt med modellritningen

Förberedelse för sammanfogning av två delar